List 30. Tečaj XLV.

NOVICE

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 27. julija 1887.

Obseg: Vzgoja ukoreninjenih trt. — Zdravljenje smolike na drevju. — Preveč sejmov imamo. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Govor poslanca Šukljeja 27. aprila v državnem zboru. (Dalje) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Vzgoja ukoreninjenih trt.

Spisal baron Babo, vodja c. kr. vinarske šole v Klosterneuburgu.

Kadar pomnožujemo rastline, moremo njih pravo sorto ohraniti le z mladiko, nikakor pa ne s semenom. Rastlinice, vzgojene iz semena, se predrugačijo, in le poganjki iz popja obdrže vsa prvotna svojstva. Pri tem je pa enako, kateri način izberemo za daljnje razvijanje popkovo, bodi si okulovanje, cepljenje ali vsaditev mladike. Vseh rastlin pa ne kaže ob navadnih razmerah pomnoževati s potaknenci; potaknenci nekaterih rastlin se težko ukoreninijo ali celó ne, nekaterih pa se hitro in lahko. Na srečo je naša trta rastlina, katere enoletne mladike tako hitro narede korenine, kakor topolove ali vrbove.

Ako se torej različna trsna plemena in trsne sorte lehko ukoreninijo, vendar so tudi razmere t. j. nekateri pogoji, ob katerih je uspeh bolj ali manj gotov, in o tem hočem navesti nekaj skušenj in opazek.

Vsaka enoletna trta je sposobna pognati korenine, in to na različnih mestih. Vendar v praksi ne smemo računiti z možnostjo, ampak z dejanskimi uspehi, t. j. s katerimi pogoji se največ rezanic (kolči) ukorenini. Poleg tega ozirati se je nam tudi na kakovost trt.

Najboljša rezanica je on del mladike, ki je najbliže lanskega lesa. Pri poskusih se je pokazalo, da se je rezanic, narejenih iz spodnjega dela mladik, veliko več ukoreninilo, nego rezanic, narejenih iz vrha mladik; tudi poganjki od rezanic prve vrste bili so še dvakrat daljši od rezanic druge vrste. V drugem letu bil je res razloček med poganjki manjši, pri izkopavanji trt pa se je pokazalo, da je bilo od trt prve vrste 75%, od trt druge vrste pa le 50% rabnih. Različne, največ neugodne uspehe z ameriško trto „ripario“ izvajati je tudi od tod; ker skušajo dobiti mnogo rezanic, zato pa posamezne mladike zrežejo na tri in tudi na več rezanic. Nasledek je, da dobivajo potem največ tretjino dobrih ukoreninjenih trt.

Tudi starost trt, od katerih jemljemo rezanice, vplivajo na uspeh v trtnici. Tanki, dobro dozoreli les je boljši nego debeli in strženasti. Zato niso dobre rezanice iz mladih in bujno rastočih vinogradov.

Dokazano je tudi, da rezanice, ki imajo nekoliko starega lesa, bolje uspevajo, nego pa brez njega. Celo mladike, ki se od starega lesu odkrhnejo, bolje uspevajo nego odrezane.

Samo ob sebi se umeje, da se sveže trte bolje ukoreninijo nego take, ki so uže nekaj dni ležale v vinogradu.

Glede dolgosti rezanic velja načelo, da se rezanica toliko pravilneje ukorenini, kolikor krajša je (na pr. z dvema očesoma). Kolikor daljša je trta, t. j. kolikor globoče sega v zemljo, toliko dlje je oddaljen spodnji del trte, ki ima največ korenin narediti, od površja zemlje. V globočino se pa zmožnost koreninska zmanjšava in v globočini metra poneha popolnoma.

Če se tudi najbolje ukoreninijo kratke rezanice, moramo v našem podnebju vendar dolge trte rabiti, in to zaradi mraza. Vsako leto naredijo se stranske korenine, katere more mraz doseči. Uspevanje trte je zavisno od trpežnosti koreninskega debla in od dosti globoke lege spodnjih korenin. Na jugu delajo naj torej kratke rezanice, na severu pa dolge.

Tudi lega rezanic v trtnici vpliva na ukoreninjenje. Tu velja načelo, da trta naredi toliko več močnih spodnjih korenin, kolikor navpičneje je vsajena, in da naredi toliko več stranskih korenin, kolikor poševneje leži v zemlji. Ako delamo trtnico, pa rezanic ne bodemo pokladali navpično, ker bi nam tako polaganje delalo težave pri zasipanji, vendar jih toliko poševno polagajmo, da se kolikor moči bližajo navpični legi.

Kadar trtnici odbiramo zemljo, izberimo ji tako, ki drži veliko zraka, ker od tega je zavisno u

K. K. ZEITUNGS-SP. 640

ninjenje. Peščena ali prstena zemlja je najboljša, vendar ne v kaki nižavi, koder more škodovati spomladanjski in jesenski mraz.

Uspeh trtnice bode pa vzlic vsem navedenim pogojem zavisen od primerno pripravljenih rezanic. Rezanice je pa najbolje pripravljati po znanih načinih, ali da jih v zemljo poveznemo ali pa v vodo postavimo.

Rezanice se poveznejo v zemljo (glej podobo 44.) v ta namen, da začno napravem mestu hitro koreni-

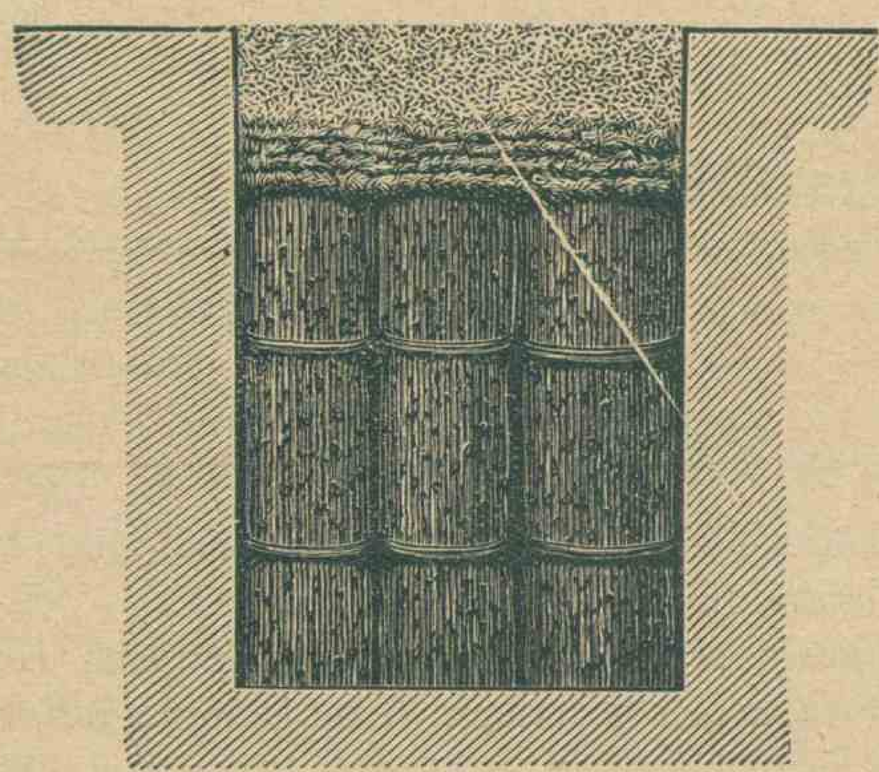

Podoba 44.

nice gnati. Po sto trt, povezanih v šope, postavi se narobe in navpično v jamo, torej tako, da pride spodnji del na vrh. Vsi prazni prostori med posameznimi šopi zadelajo se na vrhu z mahom, katerega se še kake tri prste na debelo po trtah potrese. Na mah natrese se čistega peska. Dokazano je namreč, da se dela kalus in korenina najhitreje v vlažnem, toplem zraku. Mah daje enakomerno vlažnost, pesek se pa hitro zgreje na spomladanjskem solncu ter oddaja toploto svojo mahu. Dnu jame na mrzlem ležeči del rezanic ostane pa mrtev.

V tej jami pa trte ne smejo biti predolgo poveznene, ampak le toliko časa, da naredijo kalus (neko belo, gobi podobno reč). Ko se je to zgodilo, polože naj se trte v trtnico.

Naj omenimo, da storjeni kalus, ki je bele barve, ne sme predolgo na zraku ležati. Kakor hitro kalus vzrumeni, ne vzrastejo več iz njega koreninice. Če moramo take trte prenašati, to jih je najbolje v kaki z vodo napolnjeni posodi.

Na drugi način se rezanice za trtnico pripravijo tako, da se v šope povežejo ter 10 ⁄m globoko v tekočo vodo postavijo (glej podobo 45.) V vodi naredé trte proti njeni toploti kalus in tudi korenine. Gorenja očesa močno poženo, spodnja pa ostanejo mrtva. Ako

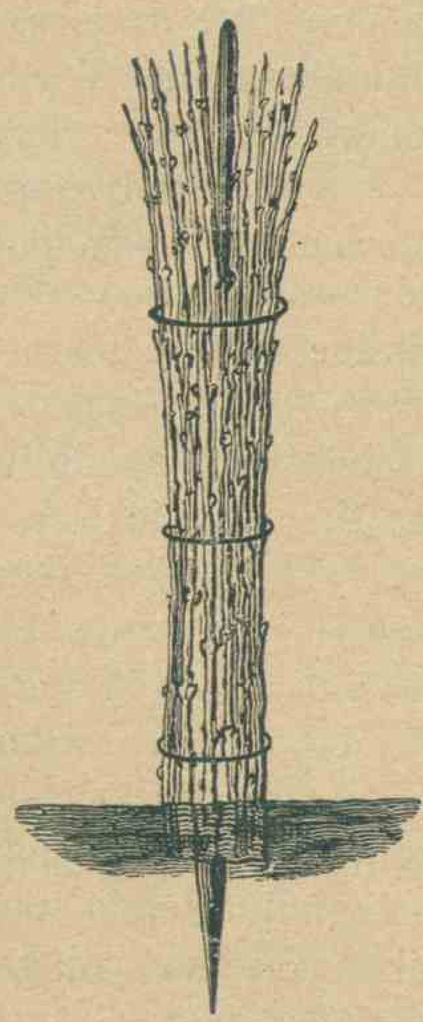

Podoba 45.

se je torej kalus naredil, odreže se gorenji ozeleneli del, ter imamo trto s kalusom in s spečimi očesi.

Zdravljenje smolike na drevju.

Vse drevje našega koščičastega sadja, kakor marelice, breskve, mandli, črešnje in slive, podvrženo je bolezni smoliki. Tisti deli drevesa, katerih se ta bolezen prime, navadno tudi poginejo.

Priporočali so dosedaj to bolezen s tem zdraviti, da se bolni deli izrežejo, in tudi mi smo to dlje časa zvrševali, ker boljšega sredstva nismo poznali, ako ravno nismo imeli povoda zadovoljni biti z uspehom.

Smolika nastane vsled ovir, ob katere zadene sokov tok. Ovire pa nastanejo vsled slabe lubadne prožnosti, vsled vnetja, ozeblin ali drugačnega poškodovanja lubadi. Pred vsem naj se varuje drevje takega poškodovanja. Marelice in breskve moramo vsled tega čuvati po zimi mraza, po leti pa vročine.

Za zdravljenje smolike rabimo pa mi nastopno sredstvo, in sicer uže pet let z najboljšim uspehom.

Kakor hitro zapazimo, da se je začel nabirati nad lubadjo drevja smoli podoben sok, vemo, da je drevo bolno za smoliko. Ako proti bolezni ničesar ne ukrenemo, bode bolni del navadno poginil in sicer prav kmalu.

Mi se torej požurimo narediti ob bolnem deblu, bolni veji ali mladiki 2 do 4 podolžne zareze. Te podolžne zareze, katere nekateri tudi puščanje imenujejo, imajo namen prerezati lubad po dolgosti odvzgor navzdol ali pa narobe. Vsled zareze se lubad laže raztegne in sok se laže pretaka. Zato tudi te podolžne zareze rabijo, če se kaka veja ali deblo noče debeliti, ali če je drevo rakovo. Pri smoliki narede se torej tudi zareze, in sicer ena, ki gre skoz rano, druga pa vzadi. Ako je dotični del zelo debel, narede se tri ali celo štiri zareze. Zareze imele bodo pa le tedaj uspeh, ako lubad skoz in skoz noter do lesa prerežejo. Čas, zareze delati, je od marca do avgusta. Strogo je paziti na to, da je nož oster, ker skrhan nož naredi rano, katera bolezen še poveča.

S porabo tega sredstva (tako piše neki praktičen sadjar v nemškem strokovnem listu „Der praktische Obstzüchter), rešili smo marsiktero drevo, ki smo mislili, da je uže izgubljeno. Bolezen ni le izginila, še celo rane, ki so bile po 20 ⁄m dolge, porasle so se hitro. Priporočamo to sredstvo z zaupanjem rabiti in dostavljamo, da nikakor ni treba, ampak je še celo škodljivo rane od smolike s kako rečjo spirati ali pa s cepilno smolo zamazati. Ako je pa rana od smolike posebno velika, priporočamo jo napolniti z drevesno mavto (2 dela kravjaka in 1 del ilovice) ter jo pokriti s kosom platna.

Preveč sejmov imamo.

Železnic gradijo zmeraj več. Vsled tega kmetovalci tudi laže prodavajo svoje pridelke, posebno: pitano in plemensko živino, mleko, surovo maslo in sir,

kupčijske rastline, sočivje, sadje itd. Manje prodavajo in odvažajo pri nas žitnega zrnja. Tega porabijo največ doma ali ga pokupijo parni mlinarji, zmeljejo v moko in to prodavajo. Sejmi za zrnje nimajo več prejšnje važnosti.

Kjer torej veliko živine redijo ali pitajo, tje prihaja sedaj veliko več in daljnjih kupcev. Kajti po železnici se hitro pripeljajo, in živina jih po železnici odpeljana veliko menj stane, kakor nekdaj. Vsled tega so živinski sejmi večjo važnost dobili. Promet tudi v stranske kraje postal je živahnejši. Ti dogodki so pa nekatere ljudi zapeljali na zelo krivo pot. Izprosili so za kraje, koder ni bilo sejmov do sedaj, novih, in drugi so število obstoječih podvojili, češ, sedaj bode več prometa, več dohodkov pri krčmarjih in mesarjih.

Toda temu nasproti imamo pomisliti, da mora sejem tem bolj zanesljivo dober biti, čim dalje prihajajo kupci. Ti morajo uverjeni biti, da najdejo na sejmi, česar iščejo. Na dalje jako važna je za kmetovalce konkurencija kupcev, ker tako pridejo do najboljše cene. Zatorej bi kazalo zavoljo pomnoženih železniških prog število sejmov skrčiti, da bi tem več prometa bilo tam, kjer živine mnogo pitajo ali kjer na meji med hribovitim in ravnim svetom veliko mlade živine prodajo. Tako zgoščenega prometa bi trebalo zlasti takrat, kedar se take živine največ na prodaj postavlja. Pomnoženo število sejmov pa pojavlja ravno nasprotnih posledic. Vse se nekako drobi. Prigodi se namreč, da pride na prvi sejem mnogo tujih kupcev, a živine malo, na drugi sejem pa tujih kupcev ni, a živine obilo; to je tem hujše, kedar se vršijo sejmi blizu na dveh krajih. Zavoljo takih nepovoljnih izkušenj izostanejo tuji kupci. To pa takoj porabijo domači mesarji in manjši mešetarji, ki pravijo, da je povpraševanje po živini slabo, in tako cene stisnejo kolikor mogoče na nizko. Ubogi kmetovalci so tem sedaj izdani na milost in nemilost. Če nečejo brez denarjev domov, morajo živino po vsakej ceni prodati. Zatorej pravimo: pomnoženo število sejmov daje prodajalce v roke kupcev.

Preveliko število sejmov ima še drugih nedostatkov. Oni ponujajo preveč prilik, da ljudje popuščajo plug in brano ter hitijo v mesto ali v trg. Ljudstvo zahaja preveč v krčme, troši denarjev, izgublja veselje do ščedenja. In tako zvrne se marsikteri posestnik v pogubo zavoljo prepogostih sejmov. Želeti je torej, da razumni kmetovalci o tej reči resnobno premišljujejo. Sejme treba urediti. Kmetijske podružnice naj bi o tem razgovarjale se in potrebnih nasvetov stavile na primernih mestih.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 55. Imam na prodaj 26 $^{k}/_{g}$ še neumorjenih svilovnih kokonov, a ne vem kupca za nje. Do koga naj se obrnem zarad prodaje? (A. D. v Potoški vasi.)

Odgovor: Bližnji trg za svilovne kokone je Gorica. Priporočamo Vam poprašati za kakega trgovca s tem blagom pri c. kr. poskusni postaji za svilarstvo in vinarstvo v Gorici. Kakor iz „Soče“ posnemamo, je letošnja cena kokonom 1 gld. 40 kr. do 1 gld. 70 kr. za kilogram. Sicer Vam pa ob enem pismeno več poročamo.

Vprašanje 56. Med jari ječmen sejal sem deteljo. Bodi si, da je bilo seme slabo, bodi si, da ga je uničila silna suša ob hribu navzgor sploh, detelja se kaže preredka. Kaže li po ječmenovi žetvi prevleči njivo z brano ter dosejati detelje, da bode gostejša? V obče pa želim rediti več molznih krav, ker se mleko blizu mesta dobro spečava. Katero deteljo mi priporočate? Moja zemlja je po največ strma, vendar pa rodovitna, lapornata (ob Rainerkoglu pri Gradcu). Ali mi morda svetujete kako drugo zél kot dobro krmo za molzne krave? (A. R. v Gr.)

Odgovor: Ako deteljišče vendar ni preredko, splača se mu nekoliko pomagati z gnojem in sicer precej po žetvi z gipsom, prihodnjo zimo pa z gnojnico. Ako je pa detelja vendar le preredka, nevarno je zelo, da se na njivi ne zaraste preveč plevela. V tem slučaju ne svetujemo Vam detelje dosejati, ako ravno nekateri to priporočajo, ampak skusite raje z inkarnatno deteljo. Inkarnatna detelja da Vam morda še letos eno košnjo, na vsak način pa dobro pašo, drugo leto je pa uže konec maja, najpozneje začetka junija, kositna. Omenjati moramo občutljivost te detelje proti jesenskim in pomladanjskim mrazom. Ako je Vaša zemlja sploh rodovitna in zraven še strma, potem za Vaše razmere ni boljše krmske rastline kot je lucerna. Lucerna vztrajala Vam bode 10 in še več let na eni in isti njivi.

Vprašanje 57. Kaj priporočajo sejati na pšenično strnišče, repo ali ajdo? (A. R. v Gr.)

Odgovor: Na pšenično strnišče sejejo oboje. Repa kakor ajda zahtevata dosti redilnih snovi. Po našem mnenju bode pri Vas najbolj čas odločeval. Ako se imate bati jesenskega mraza, potem Vam bode dala repa sigurnejši pridelek kakor ajda.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Poziv kranjskim sadjarjem!

Vsled neposrednje zveze z virtemberškimi sadnimi trgovci zvedela je podpisana družba, da tudi letos namerava priti mnogo nemških kupcev na Kranjsko po sadje. Že sedaj je pa bila družba od teh kupcev naprošena pozvedeti, ali bode mogoče dobiti tudi letos na Kranjskem več vagonov jabolk in hrušek za mošt.

Vsled tega prosi vljudno podpisana družba poročil iz vseh onih občin ali krajev, v katerih bode mogoče dobiti jeseni vsaj po eden vagon takega sadja. Zlasti prosimo gospode duhovne, učitelje in one, kojim je kaj mar koristi naših sadjarjev, da naši prošnji blagoizvolijo prav kmalu ustreči.

C. kr. kmetijska družba kranjska,
v Ljubljani 8. julija 1887.

*

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

61.

Majolka in fajansa.

Med finejšo glinjeno robo zavzemate prvo mesto majolka in fajansa. Predno so izumili porcelan, posvetili so v Evropi vso pazljivost tej robi, da so iz nje izgotavljali tem lepših izdelkov.

Majolka in fajansa se v bitnem nič ne razlikujete. Mehka je to glinjena roba finejše vrste, kakor so na primer naši beli talarji, čaše za kavo in drugo temu tako. Kar nazivamo majolko in fajanso, tisto je ukusno in tudi zeló drago posodje, pri čemur razlikujemo tako, da fajanso nazivamo ono posodje, ki je ali popolnoma belo, in ima bojadisane slike na beli površini, majolko pa nazivamo ono ukusno posodje, ki je po celi površini živo bojadisano.

Prvo fajanso izdelovali so Perzijanci in Arabci. Vzlasti Arabci so bili v tem pravi veščaki. Svojo veštino so prenesli Arabci na Španjolsko, kjer so na Belearskih otokih postavili velike tvornice. Na glasu so bile te tvornice na otoku Majorki, in od todi tudi imé majolka za popolnoma bojadisano fajanso. S Španjolske se je preselila veština arabske fajanse na Italijansko, in ker se je ena in druga vrsta te ukusne robe na veliko izdelovala v Faenzi, toraj je nastalo od todi tudi imé fajansa.

1115. l. osvojili so Pizanci otok Majorko, in so donesli od tam kot plen veliko množino krasne glinjene robe, v kateri so bili Arabci toliki veščaki. Robo so to vzidali v stene svojih cerkev, da jo ljudje več potov vidijo, in da se po njej učé, kako je treba svoje posodje izdelovati. Kmalu so začeli na Italijanskem izdelovati vrlo krasno bojadisane, pološčene glinjene ploče, s kakoršnimi so oblegali stene ali vkladali tla. V petnajstem stoletju začela se je na Italijanskem majolka na veliko razvijati. Kipar Luca della Robblia vzel je terakoto, iz katere je razno lepotičje izdeloval, ter jo je prevlekel z belo loščevino, ki je imela to svojstvo, da se je dala po volji bojadisati. To je bil prvi temelj italijanski majolki.

Prava zibel italijanske majolke tekla je v Urbinu, kjer so vojvodi Malatesti njegovali to umetnost. Gledali so vzlasti na to, da so napravljali kar je moči točne in krasne slike; na osobito žive boje pa oni niso toliko pazili. kakor drugej. Zato je vojvod Guidobaldo nabavil za svoje slikarje Rafaelove kartone, po katerih so delali slikarije na posodje in na uresne ploče. Kedar je v Urbinu to finejše lončarstvo propalo, razšli so se tamošnji umetniki po Italijanskem in so postavili na raznih krajih novih tvornic. Tako so kmalu zaslovela mesta Casteldurante, Pesaro in Faenza. V poslednjem tem mestu so začeli s posebno marljivostjo izdelovati bojasdisano posodje na beli površini, da se tako skušajo s kitajskim porcelanom. Porcelan je bolj in bolj napredoval, a majolka je začela propadati.

(Konec prihodnjič.)

Govor poslanca Šukljeja

27. aprila v državnem zboru.

(Dalje.)

Nasprotno pa nese žganje mnogo premalo. To ni na čast avstrijski finančni politiki, da žganje donaša le 8,600.000 gold. Ne strinjam se z gospodom poslancem Hausnerjem, da bi morali žganje še bolj obdačiti; mislim, da smo dosegli mejo, mogoče, da smo jo uže prekoračili. Gotovo pa se plača od alkohola, ki je v pivu, trikrat toliko, kakor od alkohola v žganji. Tudi tù ne bom navajal, koliko donaša žganje v Angliji, Rusiji in Franciji.

Rečem le toliko, da bi z davki na žganje, ki bi ne zadevali produkcijo, marveč konsum, odpravili avstrijski primanjkljej, če ne vsega, vsaj večji del. Naravnost priznam, da se ne bojim monopola na žganje, akoravno so mi znani načelni ugovori proti monopolu.

Gospôda moja! Kronovina, ki me je odposlala v zbornico, ima žalostne skušnje žganjarske kuge. Spodkopuje telesno in duševno zdravje našega naroda, pretí nam s poginom, če bo šlo tako dalje. Ozrite se na pr. na najlepše kraje na Gorenjskem, kjer so živeli pred nekaj leti lepi ljudjé. Kakor mi zatrjujejo moji ožji rojaki, dobilo se je v nekaterih okrajih potrebno število novincev uže v prvem razredu; danes jih morajo nabirati uže v četrtem razredu, da s težavo dobé število novincev ali celó ne.

Ker je ravno patoka strup prebivalstvu, in ker mislim, da bi se ravno v državnih tovarnah sčistilo žganje in ljudem dajala bolj zdrava pijača, povem naravnost svoje mnenje, da bi s takimi davki, bodi-si monopol ali kar-koli, dobili večje dohodke in narodu skazali bi dobroto.

Dovolite mi, gospôda moja, da pristavim še nekaj političnih opominov, s katerimi hočem končati. Najprvo moram govoriti o neki meni jako neljubi zadevi, ker sta jo včeraj omenila dva častita predgovornika. To so dogodki pri slavnosti Anastazija Grüna v Ljubljani. Predno pa govorim o tem, moram vstreči spoštovanemu gospodu poslancu pl. Carneri-ju. Preveč čislam osebno poštenje tudi svojega nasprotnika in ne morem misliti, da bi kdo nalašč govoril v tej zbornici kaj neresničnega. Toraj je le posledica, da je spoštovani g. poslanec Carneri zajemal iz jako kalnega vira, ko je včeraj gospodu deželnemu predsedniku na Kranjskem pripisoval besede: Spomenik Antonu Auerspergu žali čute kranjskega naroda.

Gospod poslanec za Gradec more misliti gotovo le one besede, katere je nekdo govoril pri neki priliki v kranjskem deželnem zboru. Bil sem tačas poročevalec, toraj sem moral jako pazljivo zasledovati obravnavo. Ne zanašam se le na svojo osebo, marveč pričajo lahko vsi moji tovariši v kranjskem deželnem zboru, ki so tukaj v zbornici, in priznati morajo, da kranjski deželni predsednik ni govoril onih besed. Nasprotno je odločno obsodil obžalovanja vredne dogodke o priliki Grünove slavnosti. Rekel je le to, da te de-

monstracije niso veljale Anastaziju Grünu, niti njegovemu spomeniku, temveč ljubljanskemu „turnvereinu“, ki v Ljubljani pri slovenskem prebivalstvu ni ravno priljubljen. (Tako je! na desni.)

Po tej osebni opazki, h kateri me je prisilil gosp. poslanec Carneri, hočem kolikor mogoče ob kratkem spregovoriti o tej zadevi. Določiti moram naprej svoje stališče in s tega stališča rečem odkrito in naravnost: Dogodke in demonstracije v Ljubljani o priliki slavnosti Anastazija Grüna obžaloval in obsojal sem takoj od začetka.

Gospôda moja! Pustimo osebnosti na strani. Kateri razumen človek si more misliti, da se bo vprašanje, ki izvira iz nasprotja nemškega in slovanskega bistva, reševalo na ulicah ljubljanskih, ali da so take demonstracije dobro sredstvo, da se srečno reši vprašanje? Mislim, da so o tem edini vsi moji brez presodka misleči rojaki, in na naših klopéh bote zastonj katerega iskali, ki bi drugače mislil o teh dogodkih, kakor sem jaz ravno sedaj trdil.

So pa prave posledice, katere so izvajali gospodje z nasprotne strani iz teh obžalovanja vrednih dogodkov?

Nemci v Avstriji slavijo Anastazija Grüna kot velikega, nekateri morda kot največjega svojega pesnika. Čudno je, a vendar je resnica, da je Anastazij Grün kot pesnik v svoji ožji domovini, na Kranjskem, jako malo znan. Ta resnica je tem bolj čudna, ker nekatera njegova pesniška dela, v katerih se najlepše kaže njegov pesniški duh, imajo svoje korenine ravno na kranjskih tleh. Gosp. poslanec vitez Carneri navel je včeraj narodne pesmi kranjske; opomniti morem na one krajevne podobe, v katerih slavi lepoto Gorenjske, sklicujem se lahko na ono lepo pesem, v kateri izraža svoje spoštovanje manom največjega slovenskega pesnika, svojega učitelja dr. Fr. Preširna. Vendar je Anastazij Grün ne le prostemu narodu malo znan, temveč tudi slovenski inteligenci, kateri se pa ne more odreči, da precéj dobro pozná nemško slovstvo.

Poznamo ga v naši deželi le v dvojnem oziru: poznamo ga kot politika in kot grajščaka, posebno iz časov pred marcem, kot politika iz kranjskega deželnega zbora, in tù so pozabili mnogo, kar je mož govoril in storil posebnega na narodno-gospodarskem polji. Nekaj pa je ostalo nepozabljivega — in temu se ne morete čuditi: Ono pretiranje o revščini slovenskega slovstva, katero naš narod ne bo tako hitro pozabil. Kot grajščaka se ga tudi še spominjajo, in gospôda moja, to ni naša krivda, da spomin ni prijeten; ni naša krivda, da nosi podoba veleposestnika grofa Antona Aleks. Auersperga drugačne poteze, kakor bi pričakovali od svobodomiselnega Anastazija Grüna.

Priznam, da vse to more opravičiti in pojasniti, zakaj se nismo vdeležili svečanosti; ne opravičuje pa ne tega, da se je slavnost motila.

Gospôda moja, kdo pa Vam reče, da je bila ta demonstracija obrnena proti Anastaziju Grünu, proti njegovemu spominu in njegovemu spomeniku? Stvar je jasna. Slavnost se je vršila kot politična demonstracija. Priredili jo niso oni možje, katere smemo imenovati zastopnike nemške stranke na Kranjskem.

Ne, nemško telovadno društvo jo je priredilo, v katerega področje pa take stvarí komaj spadajo, in katero, kakor sem uže rekel, pri slovenskem prebivalstvu ni na najboljšem glasu. (Poslanec dr. Foregger: Zarad svojega nemškega mišljenja.)

Prišli so še članki v Vaših časnikih. Spomnim na to, kar so pisali nemški listi v sosednih deželah — gospod poslanec dr. Foregger, ki mi je ravnokar segel v besedo, v zvezi je sam z listom „Deutsche Wacht“ — kaj je bila ta slavnost in kaj so nameravali ž njo. Odkrito so rekli, da hočejo zabiti steber za nemški most do Adrije.

Gospôda moja! Da demonstracija ni nameravala druzega, kakor pokazati urbi et orbi, da je Ljubljana nemško mesto, in slovensko prebivalstvo — naravnost rečem, da obžalujem — je remonstrovalo, na politično demonstracijo odgovorilo s protidemonstracijo, in to ravno se je zgodilo. To je bil vzrok onim neredom, o katerih je rekel poslanec vitez Carneri: „Na Kranjskem se je kultura prav z blatom ometavala.“

Če pa merite na poznejše, zares otročje napade na spomenik, morem reči, da ne morete za to odgovorno delati slovensko prebivalstvo v Ljubljani.

Še v sanjah mi ne pride na misel, da bi navel tukaj stavek: Fecit is, cui prodest. Toda, prepričani bodite, da slovensko prebivalstvo v Ljubljani vé prav dobro, da take otročarije le škodujejo njegovi veljavi in koristim. Ko bi dobili tega napadovalca, bodite prepričani, dali bi mu dobro razumeti, da slovensko prebivalstvo ni v zvezi s temi dogodki, ki se bojé svetlobe, da pa tudi odvrača od sebe vso odgovornost.

In, gospôda moja, kaki potoki obrekovanja in zasramovanja so se vlili pri tej priliki na naš narod.

Svetujem gospodom od opozicije, naj beró z veliko previdnostjo poročila svojih listov o kranjskih zadevah. Pokazati hočem, kako se hujska proti nam.

Tukaj imam pred seboj „Neue Freie Presse“ z dné 7. julija 1886. Tu se pripoveduje, kako se priganjajo nemški prebivalci mesta Kamnika na Kranjskem, posebno pa uradniki in dalje berem: „Tako so pred kratkim nemškega okrajnega zdravnika v Kamniku“ — imé je povedano — „ko se je vračal od bolnika v okolici, kmetje, kakor divji, napadli, pretili mu s kolmí, in le s hitrim begom se je odtegnil nasilstvu“. Priznam, da se je ta stvar morala ljudem čudna zdeti in da more vso zadevo pokazati v čudni svitlobi. Kaj je resničnega na tem? Gospod doktor je šel po nesreči mimo krčme ravno v trenutku, ko so nekega prepirljivega gosta drugi pivci posadili na cesto. To se prigodi tudi v čisto nemških krajih. Kaznovani pa je vstal in skušal zabavljajoč priti nazaj v krčmo, da dobi nazaj svoj zgubljeni raj. Doktor pa ni čakal, da bi se stvar končala. Ko je slišal kletev in videl kos, spustil se je v tek in bežal v Kamnik. V svoji domišljiji si je mislil, da ga ne preganja le eden,

marveč cela četa. Pričela se je o dogodku sodnijska preiskava. Ta je popolnem dokazala, da na gosp. doktorja nikdo še mislil ni, in da je bilo vse preganjanje le sad njegove razburjene domišljije. Preiskava se je ustavila, ker se ni ničesa zgodilo. „Neue Freie Presse“ pa se ni zdelo vredno, da bi popravila poročilo, in posledica je bila, da so se tujci lansko leto res ogibali lepega letovišča v Kamniku.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Železnikov 24. julija. (*Po skončanih občinskih volitvah.*) V dan 18. februarija t. l. pretekla so bila tri leta, odkar je bil od svojega gospoda prednika prevzel zadnje občinske akte in občinsko blagajno naš prejšnji gosp. župan Jos, Levičnik. Časa, kedaj bo volilna dôba potekla, njegovi nasprotniki niso zamogli pričakati. Uže meseca decembra preteklega leta gladil se je novemu županu pot — kje? — naj ostane zamolčano. Neki drugi je okoli novega leta skrbljivo vpraševal pri c. kr. okrajnem glavarstvu v Kranji, kedaj se bo uže volil v Železnikih novi župan. Gotovo si je ta možicelj — jako študirana glava in strokovnjak v govorništvu!!! — domišljeval: če sam ne splezam na županski stol, na levici ali na desnici bom pa morda vsaj sedel. Ker se vsled neizogibljivih zadržkov volitev novega občinskega odbora do meseca maja ni razpisala (akoravno so se priprave za to vršile uže meseca januarija), jelo se je po „Slov. Nar.“ klicati glasno na pomoč. Kdo je to delal, znano je. Imamo tu vsemu znanemu in neznanemu svetu poznato „bralno društvo“; udje njegovi zovejo še ostentativno „Slovenci“, vsi drugi pa, ki ne trobijo z njimi v isti rog, so — čujte! — nemčurji!?! (sic). Kdo bi se tem domišljakom ne smejal. Približala sta se dneva 6. in 7. julija, čas volitve novega odbora. Naši „Slovenci“ čutili so se poklicani, dobiti krmilo občinskega gospodarstva popolnoma v svojo oblast, postavili so kandidate v dveh volilnih razredih, a! žalostna jim majka, izvoljen pa tudi eden, bolje: nihče izmed njih ni bil ne za odbornika in ne za namestnika. Sicer so ugovarjali zoper to, pomagalo pa ni nič, sad njihovega truda bil je: fiasko.

20. julija volilo se je občinsko predstojništvo. Županom izvoljen je bil zopet gosp. Jos. Levičnik, njemu za namestnika in I. obč. svetovalca blagorodni gospod Leop. Globočnik; II. in III. svetovalec pa sta gg. Franc Košmelj in Henr. Plavec. Se ve, da našim „Slovencem“ to kratkomalo ni po volji; javkali so zopet v „Sl. Narodu“, a ne pomaga nič njihovo lamentiranje. Naj blagovolijo potrpeti 3 leta; do takrat se jim vremena morebiti razjasnijo; med tem pa imajo čas, naučiti se kaj bolje delovati za svojo zdaj propadlo stranko.

Dobrova 24. jul. (*Vojsko glogovemu belinu!*) Glogov belin (Papilio crataegi) je splošno poznati metulj. Gosenica njegova je med vsemi škodljivci sadnega drevja ena najhujših požeruhov. Pretečenega meseca je glogovega belina po nekaterih krajih kar vse mrgolelo, po drugod pa tudi ni bil ravno redek. Plodna samica polaga svoja jajčica navadno na zgornjo stran listja sadnega drevja, osobito jabolčnega, slivinega, glogovega, bolj poredko tudi hruševega. Jajčica so iz početka rumena; pozneje postanejo pa bolj zagorela. Ena sama samica položi jih do 200. Ob času, ko metulj okolo frfoli in kjer ga je obilo, se njegova zalega kaj lahko na listji sadnega drevja v podobi rumenih. navadno okroglih lis zapazi. Uže ob tem času more se ga, osobito na nižjem drevji s tem mnogo pokončati, da se listje, na katerem je zalega, obere in vniči (sežge). Še bolj vidna pa postane njegova zalega ob času, ko so uže male gosenčice izlezle. Vsak list, na katerem se nahajajo. prec na zgornji strani prepredejo in ga do žilic popolno razžró, vsled česar prične se od špice doli proti peclju skupaj zvijati in sušiti. To uničevanje se pa ravno sedaj godi. Ako se po gosenicah napadeno drevo le površno ogleda, zapazi se ob zgornjih delih njegovih in pa ob koncu srednjih in tudi spodnjih vej takega posvalikanega in sušečega listja uže prav obilo; in, če se tak list odtrga in razvije, dobi se v njem celi broj malih gosenčic, ki pod pajčevino listno kožico razjedajo in žró. Še ložeje, nego v jajčicih samih, more se tega požeruha sedaj zatirati, ker so mesta, kjer se ravno nahaja, uže od daleč vidna. Na nizkem sadnem drevji obere se ga uže sedaj prav lahko — popolno. Časa za to prekoristno in prepotrebno delo se pa tudi ne manjka; po dokončani službi božji ob nedeljah popoludne more se to, mislim, da brez vsakega greha izvrševati. Te gosenčice pa tudi prezimijo. Pred zimo zbere se jih od 6 do 10 skupaj ter se ob najbolj zunanjih koncih drevesnih vej v posamezne liste zavijo in zapredejo; privežejo pa tudi vsak tak list k vejici in češuljici dobro, da med zimo ne odpade in na drevesu obvisi. Za obiranje takega listja z gosenicami vred je pravi čas proti koncu zime, prej kot je drevje vegetirati pričelo. Ob tem času so še vse gosenčice v povitem, suhem listji. Sedaj in ob koncu zime nabrano listje tako naj se brez usmiljenja v ogenj vrže in sežge, da se hudi škodljivec uniči in pomori!

Uže sedaj naprej z neko gotovostjo trdim, da, ako se ne bode zalega glogovega belina z vsemi silami pokončevala in do pravega časa uničila, bodo sadni vrti drugo leto (osobito tam, kodar je letos belin v ogromnem številu frfolel) o kresu in tudi še pozneje listja in zelenja, v jeseni pa sadja goli in prazni stali.

Toraj, komur je na tem kaj ležeče, da svoje drevje za prihodnje leto preteče nevarnosti obvaruje, naj se še o pravem času požuri ter naj rok križem ne drži!

Gospodom učiteljem po ljudskih šolah, med kmeti na deželi je pa tù zopet lepa prilika dana, mladino v domačem prirodopisji koristno in z vspehom podučevati. Tak poduk dečke ljudske šole prav pošteno briga, se ga veselé in tudi ob enem zaželjenega sadu donaša. Le dopové in dokaže naj se jim, da, ako bodo gosenice sadno

drevje objedale, sami sadja jesti imeli ne bodo; in vojska proti mrčesu je uže dobro organizovana. Toraj na delo!

M. Rant.

Iz Ljubljane. — **O osnovi novih slovenskih paralelk** na gimnazijah v Celji, Gorici, Mariboru in Pulji je, kakor poroča dunajska „W. Allg. Z.“, ravno sedaj posvetovanje v naučnem ministerstvu; na celjski gimnaziji vpeljati se imajo uže to jesen. — Vest ta ni neverjetna, toda naklonjenosti Gautschovi je ne bode pripisaval noben Slovenec.

†

Viktor Dolenc,

neumoren delavec za povzdigo narodne zavesti med primorskimi Slovenci, vrednik „Edinosti“, prvi povsod na Primorskem, kjer koli se je pričenjalo delo za bujenje in razvoj slovenskega narodnega življenja, umrl je dné 20. julija zjutraj ob ½ 2. uri v Trstu po kratki bolezni (za kozami) v 45. letu svoje starosti.

Na gomili veliko prerano umrlega rodoljuba žaluje ves rod slovenski. Lahka mu bodi zemlja, slava njegovemu spominu!

O smrti Dolenčevi došlo nam je sledeče naznanilo:

„S potrtim srcem javljamo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem prežalostno vest, da je gospod

Viktor Dolenc,

urednik „Edinosti“ in vlastnik tiskarne, predsednik delavskega podpornega društva, starosta „Sokola“, prvomestnik načelništva tržaške podružnice sv. Cirila in Metoda, podpredsednik političnega društva „Edinosti“ itd.,

danes ob ½ 2. uri zjutraj po kratki in težki bolezni v 45. letu mirno v Gospodu zaspal.

Zaradi nalezljive bolezni ni se mogoče udeležiti pogreba.

Trst 20. julija 1887. Uredništvo „Edinosti“.

„Edinost“ zapuščena piše o njegovi smrti:

Viktor Dolenc,

lastnik tiskarne v Trstu, urednik „Edinosti“, predsednik delalskega podpornega društva, starosta telovadnega društva „Tržaški Sokol“, prvomestnik načelništva tržaške podružnice družbe sv. Cirila in Metoda, podpredsednik polit. društva „Edinost“ itd. itd. itd.,

umrl je nocoj ob 1½ uri po kratki in mučni bolezni v 45. letu svojega živenja. — Porojen je bil na Razdrtem od vrlo poznate obitelji Dolenčeve. Šolal se je v Gorici in tam prestopil v trgovski stan.

Pokojni dr. Lavrič je vzbudil jako nadarjenega mladeniča k javnemu političnemu delovanju. Bil je njegova desna roka, udeleževal se je aktivno vsega političnega gibanja na Goriškem, posebno na taborih. Bil je načelnik in ustanovitelj prve narodne čitalnice na Goriškem — v Solkanu. Svoje posebno politično delovanje pokazal je v časopisu „Soča“, kateri je bil več let urednik in koja je bila pod njim najboljši politični časnik.

Pred desetimi leti se je preselil v Trst, kjer je postal v kratkem času voditelj slovenskega življa. Priča temu so posebno delalsko podporno društvo, ki se je pod njegovim vodstvom krepko povzdignilo in postalo tako rekoč nepridobitna trdnjava.

V političnem društvu „Edinost“, v katerem je deloval do poslednjega diha, bil je duša.

Podružnica društva „sv. Cirila in Metoda“ je imela v njem najgorkejšega i navdušenega zastopnika in načelnika.

Z njegovo smrtjo so tudi oslabela krila tržaškega „Sokola“, kateremu je bil starosta.

Z eno besedo, ni društva v Trstu in okolici, katerega on ne bi bil z besedo in dejanjem močno podpiral. — Tako delavnega, zaslužnega in patrijotičnega moža nam je nemila smrt tako naglo in v najlepši dobi pokosila!

Za njim žaluje vsa Slovenija, posebno pa mi primorski Slovani, koji smo v njem izgubili nenadomestljivega vodjo in prvaka.

Temu našemu velikanu: večen spomin!

Viktor Dolenc.

Tužno nam je javiti vest svojim čast. bralcem, da je danes ob 2. uri zjutraj neuprosljiva smrt pokosila še v najlepši moževni dobi živenje našega dosedanjega urednika in slovenskega političnega vodje v Trstu, gosp. V. Dolenca. Na prvem mestu prinašamo njegov životopis, v kolikor nam ga je bilo mogoče napisati pod prvim vtiskom ne nadejane smrti.

Pokojnik bolehal je uže osem dni na kužni bolezni kozah in kar nagloma se je sinoči njegovo stanje poslabšalo, ter ga do zjutraj v grob spravilo. Bil je jako zaslužen rodoljub in neutrudljivi boritelj s peresom, besedo in delovanjem za narodno slovensko pravico. V njem izgubi slovenski narod enega izmed svojih prvakov in posebno mi Slovenci v Trstu in na Primorskem.

Koliko je bil priljubljen in uvažan, vidi se iz tega, da je bil predsednik mnogih društev, namreč: „Delalskega podp. društva“, „Podružnice sv. Cirila in Metoda“, „Tržaškega Sokola“ in podpredsednik političnega društva „Edinost“.

Slovesni pogreb se ne bode mogel vršiti, ker je umrl za nalezljivo boleznijo in ga kar naglo odnesó.

Minulo nedeljo popoludne bila je nagrobna slavnost. Položile so vsa narodna društva vence na njegovo gomilo. Nagrobne govore govorila sta državni poslanec g. Ivan Nabrgoj in novi vrednik „Edinosti“ Mat. Mandič.

Slovesna črna maša pela se bode za duševni blagor pokojnega dne 29. julija ob 10. uri zjutraj v novic erkvi sv. Antona v Trstu.

— **Poročanje poslanca dr. Josipa Poklukarja** minulo nedeljo v Postojni vršilo se je lepo in častno. — Na Vičičevem dvorišči v obilnem številu zbrani volilci poslušali so z zanimanjem blizo 1 uro trajajoče poročilo, ki je obsegalo najzanimivejše stvari iz obravnav o pogodbi z Ogersko, dalje delovanje slovenskih poslancev sploh in konečno v kratkih potezah nekoliko o delovanji

poslanca samega v državnem zboru v nekaterih odsekih in v delegacijah. Govornik omenjal je izrekoma živahnih razprav v jezikovnem odseku in pa za večino tako častne jezikovne razprave v gosposki zbornici povodom predloga Schmerlingovega.

Govornik sklepal je s kratkem pogledom v prihodnjost ter naslanjajoč se na svoj govor povodom razprave o kvotni postavi priporočal tam izrečena svoja gospodarska načela. Dalje naglašal je pomenljivega prevrata, po katerem sedaj po sprejeti pogodbi vlada ne stoji več nad strankami, temveč se opira na večino ter je izrekel nado, da se vkljub nedvomljivega nasprotstva naučnega ministra Gautsch-a tudi za Slovence mora pričeti boljša doba. — V ta namen pa moramo tudi mi vse storiti, da se ohrani sloga v državnozborski večini in da večina v soglasji z vlado izvršuje svoj program izražen v prestolnem govoru leta 1879.

Živahni dobro-klici, ki so se čuli med govorom, spremljali so konečne stavke govornikove in soglasno sprejel se je od treh strani prihajajoč predlog, v katerem se je poslancu izrazila zahvala in popolno zaupanje.

— **Miroljubnost in omika koroških Nemcev.** Kakor časniki javljajo, pobili so v Celovcu staremu profesorju A. Einspielerju minuli teden vsled hujskanja tamošnjih nemško-narodnih listov neznani suroveži okna tako, da je bilo v sobi mnogo po pest debelih kamen. — Le tako naprej, naj se le kažejo divjaki, kakoršni so res! S koroškimi Nemci, ki mir ljubijo, se bodo Slovenci uže pogodili.

— **Za župana vrhniškega** izvoljen je gosp. Gabrijel Jelovšek, razumen trgovec in zavesten narodnjak. — Čestitamo novemu županu k zmagi, Vrhniki k novemu županu!

— **Stritarjevih zbranih spisov** prišel je na svitlo uže 6. snopič.

— **Wolfova spominska plošča** na njegovi rojstni hiši razkrila se bode slovesno dne 14. avgusta.

— **Davorin Trstenjak**, starosta slovenskih pisateljev, župnik v Slovenjem Gradcu, praznoval bode dne 4. septembra svojo 70letnico.

— **Gosp. Jos. Levičnik**, izvoljen je v Železnikih za župana. To je gotovo najsijajnejša rešitev vlanskih, nevšečnih prepirov. Čestitamo!

— **S Kamnika** se poroča, da je tje došlo v toplice krog 150 gostov, v mestu pa si je preskrbelo poletna stanovanja 100 ptujcev tako, da je življenje v tamošnem poletnem hladu nastalo jako živahno.

— **V zalogi J. Giontini-ovi** prišle so ravnokar 4 nove knjižice s podobami za mladino, namreč: „S prestola na morišče“, „Narodne pripovedke za mladino“, „Sita, mala Hindostanka“ in „Naselnikova hči“.

— **Kmetijsko potovalno predavanje v Rovtah** nad Logatcem imel bode tajnik c. kr. kmetijske družbe gosp. Gustav Pirc v nedeljo 31. t. m. popoludne po cerkvenem opravilu.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Za trenutek se je celó zanimanje za izvoljenega bolgarskega kneza umaknilo samo na sebi manj pomenljivi dogodbi. Zasačili so namreč minulo soboto v Novem Jorku poštnega izneverovalca Filemona Zalevski-ga, ki je dne 26. maja na dunajski pošti izneveril 131.000 gold. in je potem zginil.

Slepar bival je do 13. t. m. na Dunaji deloma v ženski obleki. Bival je pri neki malopridni odgojiteljici Jenny Nathanson v znani ulici Engelgasse v predmestji „Wieden“. — Ko se je minulo soboto popoludne pripeljal v Novi Jork na parobrodu „La Champagne“, dejali so ga vsled posredovanja našega tamošnjega konsula v zapor in vzeli 100.000 gold. gotovine, katero je imel seboj. Ostalo izneverjeno svoto 31.000 gold. dobili so pri njegovem bratu, podčastniku na Dunaji. — Z Dunaja v Havre odpeljal se je za žensko preoblečen v spremstvu gospice Nathanson, pri kateri je stanoval skoraj dva meseca. — Časniki prinašajo nadrobna poročila o tej dogodbi, ki je za sedanje časnikarske pasje dni, kakor nalašč.

Bolgarska. — Zadnji telegrami trdijo, da ljudstvo tišči siloma na to, da bi se Bolgarska proglasila za republiko. Stareja poročila pa trdijo, da ima vladarstvo vedno še tesno in živahno zvezo z izvoljenim knezom Coburškim.

Z Rima se brzojavlja: Papeževo pisanje do kardinala Rampolla o načelih vladanja pravi gledé Avstro-Ogerske: Pobožnost cesarjeva in njegova udanost za papeža, kakor tudi udanost cesarjeve rodbine storijo, da so razmere države z vatikanom kar možno najboljše. Vsled tega in vsled modrosti onih mož, kateri zaupanje cesarjevo vživajo, bode mogoče, verske interese v Avstro-Ogerski pospeševati, zapreke odpraviti in težave, ako bi nastala v polnem porazumljenji, vrediti.

Belgija. — Listi trdijo, da je novica o smrti vladarja države Congo-Stanley-a izmišljena.

Žitna cena

v Ljubljani 20. julija 1887.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 98 kr. — banaške 7 gold. 90 kr. — turšice 5 gold. 20 kr. — soršice 6 gold. 45 kr. — rži 4 gold. 55 kr. — ječmena 3 gold. 9 kr. — prosa 4 gold. 71 kr. — ajde 4 gold. 6 kr. — ovsa 2 gold. 92 kr. — Krompir 1 gold. 96 kr. 100 kilogramov.

V Kranji 25. julija.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 50 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 87 kr. — Ječmen 4 gold. 55 kr. — Ajda 4 gold. 72 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 80 kr. — Seno 2 gold. 10 kr. — Špeh 1 kilogr. 60 kr.

Odgovorni vrednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.